

Мікроелементне нормування праці

Нормування праці - це вид діяльності з організації та управління виробництвом, завданням якої є встановлення необхідних затрат і результатів праці, контролю за мірою праці а також визначення необхідних співвідношень між чисельністю працівників різних груп та кількістю одиниць устаткування.

Мета нормування праці полягає в скороченні витрат на виготовлення продукції, підвищення продуктивності і якості, сприяння розширенню виробництва та зростанні доходів працівників на основі впровадження техніко-технологічних нововведень і удосконалення організації виробничих і трудових процесів.

Завданням нормування праці є підвищення технічної, економічної та фізіологічної обґрунтованості норм.

Об'єктом нормування праці є трудовий процес. Предметом нормування праці є тривалість у часі.

Принципи нормування праці – це сукупність основних положень, на основні яких здійснюється побудова, функціонування, розвиток і удосконалення організації управління процесами праці: прогресивності, оптимальності, об'єктивності, динамічності, науковості.

Мікроелементне нормування праці базується на доцільності синтезу попередньо диференційованого на складові частини трудового процесу, найдрібніші з яких є елементарні трудові рухи – мікроелементи трудового процесу. Нормування саме мікроелементів (а вже через них – трудових операцій) потребує попередньої раціоналізації виробничого процесу, робочого місця і, найголовніше, - трудового процесу за рахунок вилучення всіх недоцільних, зайвих рухів при нормальному темпі праці.

Засади мікроелементного нормування праці були закладені Ф.Тейлором, коли він вперше застосував хронометраж для встановлення мінімальної тривалості (абсолютних мінімумів) усіх складових трудової операції. Але оскільки виконання встановлених за цією системою жорстких норм було під силу лише окремим, найбільш кваліфікованим та фізично розвиненим робітникам, то вона (як «наукова система вижимання поту») викликала опір з їхнього боку, низку трудових конфліктів.

Для забезпечення ефективності функціонування організації дуже важливо оптимізувати витрати всіх ресурсів, що використовуються у процесі діяльності: живої праці, сировини і матеріалів, палива і енергії, інструментів тощо. Першим кроком до такої оптимізації є нормування, тобто обґрунтоване визначення кількості конкретних ресурсів, об'єктивно потрібної для ведення ефективного виробництва за досягнутого рівня розвитку продуктивних сил.

Спільне дослідження, проведене в другій половині 80-х років Європейською асоціацією продуктивності, свідчить про те, що підприємці провідних країн (США, Англії, Швеції, Японії, Італії та інших) не лише не знижують вимоги до нормування праці, а й розширюють сферу його застосування та підвищують якість чинних норм праці. Нормування праці охоплює нові контингенти працівників не лише фізичної, а й розумової праці як у матеріальній, так і в нематеріальній сферах виробництва.

З огляду на сталу тенденцію до збільшення витрат на робочу силу менеджери прагнуть якомога точніше встановлювати норми, підтримувати достатньо високий темп роботи. Для цього широко використовуються методи мікроелементного аналізу та

нормування трудових процесів. Сутність даних методів полягає в тому, що всі трудові дії можна звести до обмеженої кількості найпростіших рухів рук, тулуба, ніг, очей (протягнути руку, перемістити, взяти, з'єднати, роз'єднати, ходити, сісти, встати, перевести погляд тощо), і на кожен з них установити час виконання.

Система мікроелементного нормування (англ. абревіатура МТМ) розроблена в 40-х роках Х. Мейнардом і його колегами Г. Стегементором і Дж. Швабом - спосіб аналізу ручної операції або підбора для кожного руху мікроелементного нормативу часу. Нормативи будуються шляхом відбору середніх працівників, які працювали в середні виробничі умови. Випробуванням пропонували виконати послідовно рухи, які знімалися на кіноплівку. Потім на вповільненому перегляді експертним шляхом визначалися нормативи часу на кожну операцію. Застосовуючи систему МТМ нормувальник заздалегідь може визначити вироблення кваліфікованого робітника.

Серед систем мікроелементного нормування широке застосування в практиці отримали: МТМ (система виміру методів роботи) та її різновиди МТМ-1, МТМ-2, МТМ-3, МТМ-В; МТА (аналіз часу та рухів); МОДАПСТ (система укрупнених нормативів) та ін. На вітчизняних підприємствах в більшості випадків використовується базова система мікроелементних нормативів часу (БСМ).

БСМ була створена в 1982 р. у результаті проведеної роботи науково-дослідницьким інститутом праці (м. Москва) і Центральним бюро нормативів по праці разом з галузевими науково-дослідницькими організаціями. У систему були закладені нормативи часу на 50 мікроелементів, об'єднаних в 13 груп. При цьому з урахуванням стомлюваності був знайдений припустимий рівень інтенсивності праці або темп роботи.

Дослідницьке впровадження БСМ показало, що, користуючись даною системою, можна охопити мікроелементним нормуванням до 80% ручних трудових процесів, що зустрічаються на різних видах робіт й у різних галузях промисловості. Одночасно була виявлена необхідність коригування БСМ, уточнення факторів, що впливають, уніфікації їх значень, розробки поправочних коефіцієнтів, що враховують різний темп виконання рухів на підприємствах з масовим і серійним типами виробництва, спрощення нормативних карт.

До числа мікроелементних систем, що одержали найбільше поширення за рубежом, ставляться базові, або детальні, системи МТМ1 й Work Factor, а також укрупнені системи МТМ2, МТМ3, МТМ4 і т.д. За останні роки в США були створені автоматизовані системи мікроелементного нормування, такі, як MOST (Maynard Operation Sequence Technique), Univation, Wocom, 4M-Data й ін. Як приклади автоматизованих систем МТМ, створених у Європі, можна назвати німецькі системи YAS і MEK, розроблені для встановлення норм часу в серійному, дрібносерійному й одиничному виробництвах, а також систему MODAPTS PLAS, розроблену в Австралії. Відмінна риса даної системи - великий спектр нормованих робіт: це, зокрема, читання, лист, друкування, телефонні розмови, натискання на клавіші й багато чого іншого.

Таким чином, узагальнюючи іноземний досвід та власні надбання, мікроелементні системи нормування праці є одним з найперспективніших напрямків розвитку сучасної організації праці на українських підприємствах.

Список літератури

1. Вашко И.М. Организация и охрана труда: Курс лекций – Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2004. – 214 с.
2. <http://www.hbmaynard.com>.
3. Byas Lloyd L. Human resource management /Byars Lloyd L., Rue Leslie W. – 5 ed. Boston, Mass. Etc.: McGraw-Hill, 1997.-XV, 560 p.
4. K. B. Zandin, MOST WORK MEASUREMENT SYSTEMS.- 3 ed.- Boston, Mass.: CRC, 2003, 519 p.